

Posudek na vzdělávací DVD „Dějiny ve škole“ (Jaroslav Pinkas, Karina Hoření a kol. - multimedialní vzdělávací DVD: *Dějiny ve škole*, Ústav pro studium totalitních režimů)

Posuzovaný výukový materiál předkládá podklady a metodiku pro dva učební okruhy. Jednak řeší problematiku žáků, rodičů a učitelů a samotné školy jako národní a sociálně politické instituce a zároveň, jak byl či je v této škole vytvářen národní historický mýtus „kmene“ Čechů.

Jednotlivé kapitoly, vlastně náplň samostatné školní hodiny, které - pokud se nemýlím, záleží na výběru školy event. učitele, kolik a co si z DVD vybere - na sebe nutně nemusí navazovat, jsou většinou uvedeny filmovým klipem (stručně, ale výstižně jsou nastíněny seriály či filmy, z nichž pocházejí ukázky), metodickým návodem, pracovním sešitem pro žáky /studenty/ spolu s dodatečnými informacemi o filmu a jeho tvůrcích, ale také archivními dokumenty (inspekční zprávy, kronikářské záznamy ze školních kronik, memoárová literatura), které v celku naznačují složitost a proměny např. legendárního obrazu českých dějin (např. Hus a Nepomucký)

Přitom autoři metodické a bibliografické odkazy udržují v rozumných dimenzích potřebných pro kvalitní výuku. Neupadají ne jedné straně do simplicítních klišé a frázování, ale na druhé straně odolali pokušení demonstrovat celou škálu svých vědomostí a znalostí domácí a zahraniční literatury a metodiky, ale jen upozorňují v srozumitelné míře na komplikovanost „zhuštěného“ popisu a situace.

V recenzním materiálu, který jsem měl k dispozici na internetové adrese chyběla ukázka *Krakonoš a lyžníci* - nebo jsem ji našel, ale film patří mezi mé oblíbené a vybavuji si tamější „školní“ scény s učitelem v podání Ondřeje Havelkou a jeho dětmi, plné laskavosti a humoru. Jsou jistě vhodnou ukázkou vztahu laskavého učitele se „svými“ dětmi a pokusu o idylickou „zasněženou romanci“, v které i dětská práce ve sklárně je spíše svým způsobem hrou a účastenství na vzniku krásy. Obdobně mám v povědomí „houbovou“ scénu Z. Svěráka z filmu *Vratné láhve*, která se mně rovněž nezobrazila.

Autoři jistě mají své důvody, proč nebyly exploatovány dva čs. seriály výsostně věnované škole – *My všichni školou povinni* a *Zkoušky z dospělosti*, které poskytují množství využitelných a použitelných manifestací k pojetí školy, úlohy učitele a jejich vzájemném

vztahu. Podobné bychom mohli uvést u archivních materiálů, školních kronik, sekundární literky, ale jistá střídmost, kdy přistupujeme k reprezentaci *pars pro toto*, je spíše předností než nedostatkem.

Velmi pěkné vystižení složité podstaty samotné školy jako takové, přináší ukázka z filmu o *Járu Cimrmanovi*, např. mezi česky pojatou školou a dynastickým pojetím, i když škola měla být oficiálně také loajální k „širší“ rakouské vlasti. Autoři výstižně píší: *„Tato distance byla ostatně spíše než pro popisovanou dobu (začátek 20. století) typická pro dobu, v níž ukázka vznikla – tedy pro období tzv. normalizace. A jak je tomu dnes? Nakolik má škola učit o národě, nakolik o státu? A jsou to ty nejpodstatnější entity, která má školní výuka reflektovat? Ptáme se, nevíme. Dotýkáme-li se otázky obsahu kulturního kánonu, nemůžeme pominout téma formy, kterým je podávána. A tím se dostáváme k dalšímu archetypálnímu obrazu školy – škola jako místo výcviku. Děti jdou doslova cvičeny – učí se správné odpovědi. Co má učit dnešní škola – odpovědi nebo otázky?“*

Rovněž podtrhuji následující pojetí: *„Dnes je tedy otázkou, zda škola, která je představována jako prostředek k udržení národní identity ji v prostředí etnické indifferencie, která byla charakteristická pro venkovské prostředí, naopak nevytvářelo. V tomto pojetí školy se učitelé přiznává vlastně větší vliv než rodičům, možná právě v období národního obrození jsou kořeny přetrvávající české úcty k učitelům a škole.“*

Nutno akcentovat podnětný, přemýšlivý autorský přístup: *„Úspěšná politika paměti, tedy institucionalizované a v případě školy státem iniciované a kontrolované prosazování určité interpretace minulosti, je nezbytným předpokladem pro zajištění stability každého politického režimu. Jako státní zaměstnanci byli učitelé nuceni s každou změnou politického režimu deklarovat a potvrzovat loajalitu ke státní moci, zpravidla pod tlakem formální kontroly a sankcí“. A obdobně: „Připomeňme jen, že výuka zaměřená na obhajobu společenského pokroku nebo obhajobu lidských práv je navýsost politickou otázkou, jež nabírá na konfliktnosti například ve chvíli, kdy se tážeme, zda ve škole rozvíjet spíše globální, evropskou nebo národní identitu. Zásadní rozdíl oproti totalitním režimům však spočívá v tom, že pluralitní demokracie umožňuje „volnou soutěž“ skupinových pamětí...“*

Cenný je rovněž tento moudrý názor: *„Strategie učitele by v takovém případě neměla vést k relativizaci, ale ke kultivaci názorových postojů.“* Podobně oceňuji návodné otázky a komentáře typu: *„Proč už si nepřipomínáme Vítězný únor nebo 1. máj?“*

Autoři vědí, že škola je přípravou pro „praktický“ život, i když v zcela jiném gardu než co asociuje použitý, tuším, Žákův bonmot. „*Tato kompetence je přenositelná do jejich praktického života, ve kterém budou vystaveni instrumentalizaci dějin ze strany politických subjektů. Z hlediska cílů dějepisné výuky je také přínosné, aby si žáci postupně osvojovali kritický odstup od historických příběhů zprostředkovaných pamětníky a kladli si otázky, čím je jejich výběr historických událostí podmíněn.*“

Výstižné je ocenění významu školy a učitelů pro udržení stability společnosti, pro což se najde řada důkazů v archivech škol, především ve školních kronikách. To vše uvádím proto, že těmto cílům byla podřízena metodika a návody celého výukového programu.

Upozorňuji jen na občasné překlapy *tříde, napiště* aj. ale to je lehce odstranitelné, jinak syntaktická skladba a lexikální vybavení textů jsou naprosto v pořádku.

Vyšší princip

Mohu se jen otázat, proč autoři pracují s vydáním *Němé barikády* z r. 1955 (Němá barikáda nevyšla až v 1955, jak by se mohlo zdát, ale již v r. 1946, ale pak v dalším pracovním listu už je uvedeno vydání z r. 1985) a proč neuvádí verzi právě z tohoto snad posledního(?) vydání, které by zřejmě odpovídalo více dnešnímu a pro žáky přijatelnějšímu pravopisnému úzu? Nabízí se i možnost a příležitost více vysvětlit osudy Jana Drdy a Jiřího Krejčíka v době normalizace

Příliš mnoho paměti

Výstižná je ukázka inspekčního zápisu z r. 1958. Opět bych doporučil snad ještě více vysvětlit kdo byl R. Slánský a celý kontext doby. Pěkně je prezentována interpretační diferenciací ve škole, mimo školu, doma a v jiném prostředí. Jen jsem si všiml gramatického lapsu *Jak mohly žáci, kteří byli socializováni...*

Politika paměti

Hezké ukázky ze školních bechyňských kronik, kdy se ukazuje dlouhodobá cílevědomost a účinnost digitalizační politiky Státního oblastního archivu v Třeboni

Hus a Nepomucký

Doporučuji upozornit, že dnešní Betlémská kaple je novostavba z 50. let inspirovaná Z. Nejedlým.

Závěrečné hodnocení

Učitelé se už nemohou jako dříve vymlouvat, že nemají podle čeho učit soudobé dějiny, ale ani takto kvalitní pomůcka nezaručuje úspěšný výsledek. Záleží na učiteli, žácích a jejich vzájemné interakci, ale to již autoři, ani jejich výukový program nemohou ovlivnit. Mohou mít ovšem pocit, že pro zdar věci udělali hodně.

V Mělníku 31. července 2014

Mgr. Dalibor Státník, Ph.D.

